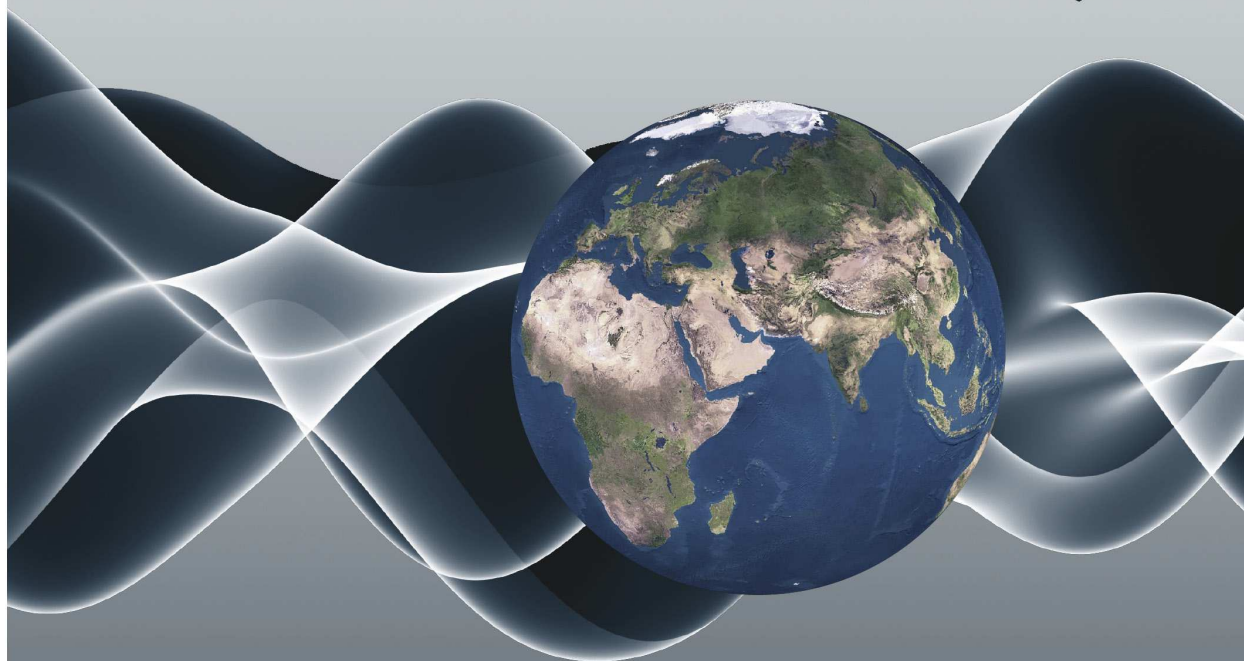

SLOVENSKÁ EKONOMICKÁ SPOLOČNOSŤ - NEZÁVISLÉ ZDRUŽENIE
EKONÓMOV SLOVENSKA

SILOČIARY

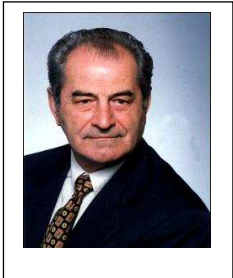
Január 2014
Číslo 1
Ročník XII
RECENZOVANÉ

Z OBSAHU
Úvodné slovo /2/
Ekonomický komentár /3/
Zahraničie /4/

VEDECKO-ODBORNÝ MESAČNÍK O EKONOMIKE A POLITIKE

Úvodne slovo

Priority tretej dekády samostatnej Slovenskej republiky

Naším verným a verím, že i mnohým novým čitateľom aj prostredníctvom internetu doma i v zahraničí Redakčná rada časopisu SILOČIARY želá v nastávajúcom roku 2014 pri dobrom zdraví veľa úspechov aj pohody rodinnej i osobnej..

Dve desaťročia samostatnej Slovenskej republiky potvrdili správnosť ukončenia spoločnej štátnosti s Českom. Toto riešenie, ktoré po namáhavých rokoch zavŕšili svojimi odvážnymi rozhodnutiami a podpismi **Vladimír Mečiar** zo slovenskej strany a **Václav Klaus** z českej, sa ukázali plne opodstatnenými a – pre obidva samostatné národy a štáty prospešnými.

Po neľahkom štarte prvého januára 1993 za kuvikania katastrofických prognostikov v našich radoch, odľahčení o stovky miliárd pri “bratskom” delení majetku federácie, sme museli urýchlene vybudovať organizačnú štruktúru, doma i v zahraničí, zaviesť a udržať vlastnú menu, radikálne znížiť vysokú zadlženosť, atď.

Prichodí nám prekonávať nemálo restov, ktoré nás kvária po zmene spoločenského systému, najmä konverzie a privatizácie od konca 80-tych rokov. A potom znásobene od roku 2008 - po prevalení globálnej krízy aj na náš kontinent - prekonávať. A niekedy sa musíme veru aj s údivom zamyslieť nad tým, ako je možné, že pri toľkých nečakaných úderoch a stratách: ľudského potenciálu (v novodobej emigrácii) aj materiálnych zdrojov (v priemysle, osobitne konverziu zbrojného priemyslu, pôdohospodárstve, finančnom a bankovom sektore a ďalších odvetviach národného hospodárstva - **naša republika vcelku dobre funguje**.

V medzinárodných vzťahoch patríme k aktívnym a uznávaným partnerom. Vo viacerých inštitúciách OSN sú predstavitelia Slovenska poverovaní významnými

funkciami a úlohami: Napr. **Ján Kubiš** – z poverenia Generálneho tajomníka Ban Ki Moona zastupuje OSN a rieši mimoriadne náročné problémy v Afganistane. **Peter Tomka** je predsedom Medzinárodného súdneho dvora v Haagu, **Marián Ševčovič** je podpredsedom Európskej únie. **P. Sitár** patrí k vrcholným predstaviteľom svetoznámeho vedeckovýskumného centra CERN vo Švajčiarsku. Mnohí slovenskí vedci a vynálezcovia,

športovci a osobnosti z ďalších profesií dosahujú jedinečné výsledky. Ich výpočet by zabral úctyhodný priestor. My sa pokúsime aspoň niekoľkých z nich postupne našim čitateľom priblížiť.

Nemôžem však nespomenúť aspoň prelomový vynález a podmanivý *prototyp aeromobilu 2,5* slovenského dizajnéra **Štefana Kleina**, ktorý ho v minulom roku predstavil v Montreale.

Bartolomej Janek je spoluautor patentu, ktorý zaradil Slovensko medzi svetovú špičku. Jeho medzinárodne patentovaný vynález reduktora (prevodovky) pre roboty je unikátny. Umožnil mu *16% podiel na celosvetovej produkcii*. Okrem Janeka sa na nej podieľajú iba 3 japonské firmy.

Spomedzi ďalších šíriteľov pozitívneho obrazu Slovákov a Slovenska na medzinárodnom fóre nemožno nespomenúť famózneho **Petra Sagana**. On okrem

športových výkonov prejavil dobré vlastnosti našej mládeže so šarmom a bez nabubrenej okázalosti sme videli ako zaujal mládež aj celkove posunul záujem o svoj druh športu na vysokú úroveň.

To, že nás trápi veľa neduhov – nezamestnanosť, neopodstatnene nízke príjmy, vysoký počet ľudí, ktorí produkujú, často za dehonestujúcich podmienok pre iných, neznesiteľne dlho neriešenú problematiku v mediálnej oblasti, ktorá škodila a škodí aj terajšej vládnej garnitúre vyžaduje od nás všetkých oveľa intenzívnejšie nasadenie v práci ako doteraz. Pripomeňme si, že podľa nášho Štatistického úradu, podľa analýz OECD, či EÚ patríme do skupiny štátov s priemernými výsledkami v tvorbe HDP. Horšie sme na tom s príjmami. V priemerných mzdách nežiaduco zaostávame Tu si neodpustím pripomenutie kompetentným ministerských všetkých tesne pred i ponovembrových vlád, že sme na nutnosť riešenia tejto problematiky už v Ústave ekonomiky a riadenia priemyslu, neskôr vo viacerých štúdiách a výzvach NEZES dôrazne upozorňovali. Dôsledky sú naďalej hrozivé. Nezostane to len u zdravotníctva! Nezamestnanosť a nedôsledné riešenie dlhodobu nezamestnaných občanov má rovnako výbušný charakter. Tieto a ďalšie problémy v mnohých oblastiach stoja pred nami.

A práve tu by som chcel osobitne zdôrazniť mimoriadnu tohtoročnú **úlohu všetkých nás – ako voličov**. Už v marcových prezidentských voľbách a potom vo voľbách do parlamentu EÚ. Každému z nás je jasné, že kandidáti prídu s lákavými príslubmi. Je to prirodzené. Ale **na každom z nás**: Janovi, Anči, Dežovi, Jožovi, Piťovi

atď. **záleží**, či dáme svoj hlas tomu, čo už niečo dokázal a má v programe ciele reálne. Alebo chytrákom s hlučnou a ľúbivou reklamou na každom kroku a médiu. Určite by mohli a mali v predvolebných obdobiach zohrať aktívnejšiu úlohu vlastenecké spolky a združenia a – verejnoprospešné médiá - pod ich dohľadom! Aby nedominovali financie i v prípadoch, keď pôjde o známych odporcov slovenskej štátnosti, zástancov cudzích záujmov, či skupín snažiacich sa o degradáciu trvalých hodnôt človečenstva. Aby našu podporu získali takí, ktorí môžu byť zárukou, že podporia vzdelanie, vedu a výskum, efektívnejšie využitie a ochranu zdrojov. Najmä pôdy, vodných a lesných domácich aj z eurofondov, budú riešiť nezamestnanosť, nie frázami, ale razantnými krokmi. Budú presadzovať posilňovanie našej štátnosti, ochranu záujmov slovenského národa i národnostných menšín, dôslednú ochranu rodiny, záujmy Slovákov žijúcich v zahraničí. Pritom sa v medzinárodných vzťahoch dôsledne pridržať a presadzovať princíp reciprocity.

To sú limity, na ktoré by mali poukazovať a presadzovať príslušníci inteligencie i radoví občania s autoritou vo svojom kolektíve. Vedúci i riadení na všetkých stupňoch riadenia, vo všetkých obciach a regiónoch.

Faktom je, že po dvadsiatom roku obnovennej samostatnej Slovenskej republiky vstupujeme takto do tretej desiatky rokov obohatení o úspechy a zocelení po nezdaroch, ktoré kvária nielen nás, ale celé ľudstvo. No s nádejami a presvedčením, že si s veľkými stratami nadobudnutú štátnosť- i pri už neskrývaných ambíciách na jej likvidáciu, vrátane neskrývaných prejavov hrozivého čechoslovakizmu, zachováme, ale aj zveľobíme. Pre dobro všetkých našich občanov v prosperujúcej Európskej únii a pokojnejšom svete.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.
predseda Rady SEZ-NEZES

Ekonomický komentár

Využívanie eurofondov dlhodobo nenapĺňa stanovené zámery.

Po siedmich rokoch čerpania eurofondov je čas ich predbežného a zásadného bilancovania. V súčasnom programovom období 2007 - 2013 Slovenská republika využila z celkovej alokácie určenej Európskou komisiou vo výške 11 496,47 mil. EUR prostriedky v objeme 5 854,29 mil. EUR. Táto

suma predstavuje čerpanie len na úrovni 50,92 %. Na dočerpanie zvyšných prostriedkov EÚ má Slovensko ešte dva roky. „Zmenou legislatívy na systém n+3 sa Slovensku podarilo zachrániť 374 mil. eur z eurofondov, o ktoré sme mohli prísť do konca roka 2013,“ oznámil rezort financií.

Napriek tomu v rámci OP (ďalej len „OP“) Vzdelávanie suma nedočerpania prostriedkov, ktoré sme stratili, z celkovej alokácie na roky 2007-2013 predstavuje 13,71 mil. EUR, čo je 2,46 % z celkového objemu 2007-2013.

Ministerstvo financií poskytlo začiatkom januára 2014 aj údaje o aktuálnom stave čerpaní štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu k 31.12.2013 podľa operačných programov Národného strategického referenčného rámca (ďalej len „NSRR“), v rámci II. programového obdobia 2007-2013. Úroveň čerpania nad 80,00 % z celkového stanoveného objemu 2007-2013 bola dosiahnutá pri OP Zdravotníctvo (82,75 %), úroveň nad 50,00 % pri Regionálnom operačnom programe (70,35 %), OP Cezhraničná spolupráca SR-ČR 2007-2013 (63,20 %), OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia (61,06 %), OP INTERACT II (58,15 %), OP Technická pomoc (54,87 %), OP Bratislavský kraj (52,34 %)

Stratégia Európa 2020 dáva na popredné miesto vedomostnú ekonomiku. Teda v zásade investovanie do vzdelávania, vedy a výskumu, informatizácie spoločnosti. Dosahované výsledky v čerpaní eurofondov v tejto oblasti sú však podpriemerne, nedosahujú dosiaľ ani 50%. Slovensko je ekonomickou úrovňou pod priemerom krajín EÚ aj preto, že dlhodobo zaostáva za vyspelými krajinami najmä v investíciách do vedomostnej ekonomiky. Dôležitosť, ktorá sa kládla zo strany EÚ na rozvoj vedomostnej ekonomiky je nesporná. Nebolo to len napĺňanie jedného z cieľov Lisabonskej stratégie, ale v hospodárskej kríze aj opatrením na jej prekonávanie a naštartovanie hospodárskeho rastu.

Ťažko možno konštatovať, že eurofondy boli dostatočným nástrojom hospodárskeho rastu a prekonania krízy na Slovensku. Prečo takéto konštatovanie, vyplýva z nasledovného. V rokoch 2008-2009, keď sa naplno prejavovala celosvetová finančná a hospodárska kríza v zmysle záverov Európskej komisie, ktoré boli premietnuté aj do „Návrh opatrení vlády SR na prekonanie dopadov globálnej finančnej krízy“, prerokovaný Vládou SR na jej zasadnutí 6.11.2008, mali byť v boji proti kríze a obnovení hospodárskeho rastu maximálne využité práve štrukturálne fondy. To sa podľa dosahovaných výsledkov vôbec nestalo. Vláda SR sa v spomínaných vládných opatreniach totiž dôsledne nezamerala na efektívne investičné porastové opatrenia cez projekty štrukturálnych fondov. Inak by sa pri premyslenej koncepcii mohli v priebehu nasledujúceho roka až poldruha roka tieto projekty najneskôr k 30.6.2010 nakontrahovať „zazmluvniť“ teda schváliť jednotlivým realizátorom. Pri priemernej realizácii projektov 2-3 roky mohli byť všetky prostriedky zo štrukturálnych fondov určené na programovacie obdobie 2007-2013 do konca roka 2013 už vyčerpané!

Dosahované výsledky v čerpaní eurofondov počas celého obdobia 2007-2013 poukazujú teda na to, že dlhodobo nebol tento proces v centre pozornosti vlád SR. Plnil sa predovšetkým zámer úspory prostriedkov štátneho rozpočtu určených aj na financovanie spoločných

programov SR a EÚ. Táto uvádzaná skutočnosť potvrdzuje, že vlády sa zamerali len na šetrenie verejných financií bez porastových opatrení v ekonomike. Čerpanie eurofondov nie je totiž v podstate možné bez spolufinancovania zo štátneho rozpočtu. Ak sa tieto zámerne šetřili, tak dochádza celkovo k nízkemu čerpaniu štrukturálnych fondov. Možno oprávnené konštatovať, že bolo utlmené využitie eurofondov zvlášť na vzdelávanie a vedeckých projektov.

Vládou schvaľované priebežné správy o čerpaní eurofondov, ktoré boli za celé obdobie prerokované vo vláde SR neobsahovali žiadne konkrétne opatrenia na zlepšenie veľmi nepriaznivého stavu v čerpaní eurofondov. Vláda ich zobrala vždy len na vedomie. Napriek snahám o zmenu systému a presun kompetencií na Úrad vlády sa čerpanie eurofondov nezjednodušilo, a teda ani výrazne nezrýchľilo.

Centrálny koordinačný orgán, ktorý by mal regulovať implementáciu je teraz na Úrade vlády SR pod podpredsedom vlády SR. Nemá však prakticky žiadne kompetencie. Všetko tak zostáva na riadiacich orgánoch (RO), ktorými sú príslušné ministerstvá, ktoré postupujú samostatne. Ich prijímané opatrenia na zlepšenie situácie čerpania eurofondov sa mňajú dlhodobo účinku. Je to aj napriek tomu, že majú podmienky k tomu vytvorené. Ministerstvá si ako riadiace orgány zvýšili výrazne na základe vládneho uznesenia z roka 2007 počty úradníkov pre ŠF v záujme ich vyčerpania. Finančné odmeňovanie sa postupne zvyšovalo viac, ako u ostatných ministerských pracovníkov a je teraz zreteľne vyššie. Problém sa neriešil, čo bolo potrebné, aj výrazným systémovým odbúraním byrokratickej záťaže a lepším manažovaním riadiacich pracovníkov na eurofondoch ministerstiev a zvýšením kontrolnej činnosti a záujmu zo strany vedení ministerstiev.

Na základe uvedených skutočností a pretrvávajúcej nepriaznivej situácie vo využívaní eurofondov vzniká zákonite otázka, ktože má koordinovať a rozhodovať o využití tak veľkého objemu peňazí ak nie vláda cez svoje prijaté opatrenia schválené uznesením? Možno v tejto situácii prijať aj konštatovanie, že nebola reakcia vlád SR na tak dôležitú nasledovnú skutočnosť a upozornenie. Nepriaznivé čerpanie ŠF bolo a je Slovensku vytýkané aj zo strany EÚ. Poukazuje na to aj táto významná akcia. Na konferencii "Vedomostná spoločnosť v praxi: HI-TECH SLOVENSKO", ktorá sa konala pod záštitou Úradu vlády SR a Ministerstva školstva SR 3.4.2009 Janez Potočník, ktorý sa zúčastnil ako komisár EÚ pre danú oblasť povedal „Slovensko napriek tomu, že vstúpilo do EÚ v máji 2004 nevyužilo úplne svoj vedecký potenciál. V roku 2002 sme sa v Európskej únii zaviazali, že do r. 2010 pôjdu v priemere 3 percentá z HDP na investície pre výskum a vývoj. To samozrejme neznamená, že všetky krajiny do roku 2010 túto úroveň aj dosiahnu, musia však urobiť čo najviac a rýchlejšie investovať do tejto oblasti. Neplatí to však pre Slovensko, kde podľa posledných štatistík, je investovanie do výskumu a vývoja

0,46 percenta HDP, čo je porovnaní s ostatnými členskými krajinami EÚ nízke číslo," „Myslím si, že najlepšia pomoc je cez štrukturálne fondy...." dodal Janez Potočník.

Treba sa zmeniť aj ku kvalite výberu projektov a teda efektívneho využitia peňazí z eurofondov. Vo väčšej miere projekty, ktoré sú posudzované ako výnimočné podľa výberových kritérií jednotlivých ministerstiev, boli zamerané obyčajne na merateľné ukazovatele projektu a ich naplnenie bez kvality ich využitia. Napr. dodržiavanie stanovených termínov, správnosť zasielanej dokumentácie, priebeh verejného obstarania, zistenia z kontrol na mieste, splnenie stanovených cieľov projektu, kvalita a počet plánovaných výstupov. V podstate len málo kritérií sa venovalo kvalitatívnemu hodnoteniu. Chýbajú také kritéria, ktoré by vyhodnocovali napr. inovatívnosť riešenia, reálne využitie výstupov v praxi, či mimoriadny prínos k výskumu a vývoju v SR či Európe. Pre porovnanie, najdôležitejšími kritériami výberu v 7. Rámcovom programe na podporu výskumu a vývoja riadenom priamo Európskou komisiou v Bruseli sú napr. vedecká, alebo technologická excelentnosť a potenciálny dopad prostredníctvom šírenia a využitia projektových výsledkov.

Na záver je dôležité poznamenať. Ak porovnáme súčasný stav čerpania eurofondov s ich vývojom počas uplynulých rokov tak je zrejme, že je z nedočerpania celkovej čiastky 11 496,47 mil. EUR určených Slovensku na celé programové obdobie 2007-2013 ohrozený veľký objem.

Ing. Ondrej Barič, PhD.

Inštitút európskych, národných a globálnych štúdií
VŠEMVS

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Synergia v energii pre jadrovú a obnoviteľnú budúcnosť energie v Európe Synergy of Energy for the Nuclear & Renewable Energy future in Europe

Hlavnou ideou tohto článku je prezentovať návrh synergie v energiách obnoviteľných zdrojov & jadrovej energetiky, ako budúcnosti efektívnej energetickej politiky členských štátov EU.

Vytvoriť akýsi hnací „energetický“ motor napredovania Európy po technologickej stránke. Už pri pohľade do histórie je zřejmé, že ľudstvo je na terajšej technologickej úrovni práve vďaka využívaniu energie z dostupných zemských zdrojov (fosílnych palív, ako je ropa, zemný plyn, uhlie etc.) Objavením energie z jadra

a energie z obnoviteľných zdrojov¹ sa ľudstvu naskytli nové možnosti technologického rastu a napredovania. Som toho názoru, že práve 21. storočie bude prelomovým z pohľadu využívania energií pre potreby ľudstva, a to hlavne v čistej energii, ktorá neznečisťuje ovzdušie a planétu, ale aj novými možnosťami v oblasti vesmírneho „cestovania“. Záleží len na nás, či dokážeme plne využiť potenciál, ktorým disponujú obnoviteľné zdroje a jadrová energetika.

Pri pohľade na potenciál energetických surovín v Európe, je viac, ako pravdepodobné, že obnoviteľné zdroje spolu s jadrovou energiou budú predstavovať energetickú budúcnosť Európskej únie, nakoľko zásoby fosílnych palív sú v EU nedostačujúce a každým rokom sa zásoby znižujú aj v celosvetovom meradle. V podstate sa dá konštatovať, že je potrebné nájsť akýsi konsenzus medzi využívaním obnoviteľných zdrojov v EU (veterná energia, slnečná energia, geotermálna energia etc.) a využívaním jadrovej energie, aby nedochádzalo k bezhlavému inštalovaniu fotovoltaických panelov na úrodnej pôde na jednej strane a na strane druhej k efektívnejšiemu nakladaniu s vyhoreným jadrovým palivom, ktoré začína byť problém hlavne vo vzťahu k trvalo udržateľnému rozvoju a prírode. Je samozrejmé, že mienka ľudí sa všeobecne negatívne stavia k jadrovým elektrárnam, nakoľko existuje reálne riziko havárie (Černobyl, Fukušima, Čeljabinsk, Harrisburg etc.), no v danej veci je nutné poznamenať, že práve prostredníctvom využívania energie z jadra je ľudstvo na terajšej vyspelej úrovni a existujú tu teoretické predpoklady, kde sa počíta s jadrovou energiou (palivom, pohonom) v budúcnosti aj v oblasti letov do vesmíru a „vesmírneho cestovania“.

Obnoviteľné zdroje energie momentálne dnes na začiatku 21. storočia nedokážu plne nahradiť jadrové elektrárne, no vďaka stále sa zlepšujúcemu výkonu (veterných turbín, fotovoltaických panelov...) budú predstavovať kľúčovú časť energetickej sebestačnosti EU v horizonte 50-60 rokov. Samotný proces aplikovania „Synergie v Energiách“ sa skladá z 5 na sebe závislých bodov.

1. Aplikovaný rozšírený edukačný proces na základných a stredných školách v EU v oblasti energetiky.

Žiaci (študenti) sú základom výskumu a vývoja všeobecne. Primárnym cieľom je, aby už žiaci na základných a stredných školách mali patričné technické vedomosti v oblasti energetiky ako celku. Daný proces by okrem iného mal dopomôcť k väčšiemu záujmu o štúdium technických smerov na univerzitách (k väčšej základni potenciálnych záujemcov o vysokoškolské štúdium technického smeru).

1.1 Základy energetiky na základných školách

1.2 Energetika na stredných školách

2. Synergia v energetickej politike v EU a na Slovensku

2.1 Prezentovať Synergiu v Energii ako primárny cieľ technologického napredovania (zvýšené dotácie pre R&D ...etc.)

3. R&D v oblasti jadrovej energie a obnoviteľných zdrojov.

R&D v OZE by malo byť orientované na zvýšenie efektívnosti premeny obnoviteľných zdrojov na energiu (efektívnejšie veterné turbíny, slnečné fotovoltaické panely etc.) R&D v oblasti jadrovej energetiky by malo byť orientované prevažne na nové formy uskladnenia jadrového odpadu a R&D pre oblasť jadrového pohonu (ako pohon budúcnosti).

3.1 Využívanie energie z jadra pre potreby výskumu a vývoja Európskej vesmírnej agentúry (Zvýšiť dotácie na výskum v oblasti jadrového pohonu, jadrového paliva etc.)

3.2 R&D v uskladnení jadrového odpadu (vyhoreného jadrového paliva)

3.3 R&D v oblasti zefektívnenia fotovoltaických panelov

3.4 R&D v oblasti veternej energetiky

4. Využívanie jadrovej energetiky a obnoviteľnej energetiky pre potreby ľudstva (Inštalovanie jadrových elektrární a elektrární OZE v EU)

V danom procese sa prezentujú obidve formy energií, ktoré pracujú na báze symbiózy. To znamená, že jeden druh energie nevyklučuje druhý a naopak. Každá krajina EU sa rozhodne (na základe geologických, geomorfologických, meteorologických etc. podmienok), ktorý obnoviteľný zdroj bude využívaný (aby nedochádzalo k zbytočnému inštalovaniu fotovoltaických elektrární na úrodnej pôde len na základe dotácií, ale napríklad k využívaniu geotermálnej energie (ak geotermálnou energiou daná krajina disponuje) – príklad: Slovensko).

4.1 Potenciál jadrovej a obnoviteľnej energetiky v Európe z dlhodobého hľadiska

4.2 Potenciál jadrovej a obnoviteľnej energetiky na Slovensku z dlhodobého hľadiska

4.3 Vzájomné prepojenie elektrizačných sústav v EU (napr. prepojenie elektrizačných sústav v strednej Európe etc.)

4.4 Efektívnejšie využívanie obnoviteľných zdrojov na vidieku (napr. Biomasa ako prostriedok zamestnania dlhodobo nezamestnaných etc.)

5. Nakladanie s vyhoreným jadrovým palivom a s OZE

Tak, ako pri jadrovej energii vzniká jadrový odpad, tak aj pri obnoviteľných zdrojoch (napr. veternej energii) vzniká hmotný odpad, nakoľko aj veterné elektrárne majú svoju životnosť (spravidla 25-30 rokov.).

¹ Energia z obnoviteľných zdrojov sa používala už v staroveku (plachetnice na báze energie z vetra etc.) pozn. autora

5.1 Efektívnejší manažment nakladania s vyhoveným jadrovým palivom (hľadať nové možnosti aj na základe R&D)

Záverom sa dá konštatovať, že obnoviteľné zdroje & jadrová energia budú hnacím motorom ekonomík členských štátov EU aj z tohto hľadiska je potrebné, aby obidve formy energií neboli prezentované, ako vzájomne odlišné a nepriateľské (voči sebe aj voči prírode), ale ako riešenia, ktoré dokážu spoločne ako celok odštartovať novú etapu nie len technologického napredovania EU.

Ing. et. Bc. Sergej Strajňák, PhD.

Member of Swedish Nuclear Society and Norwegian Wind Energy Association.

Hold the PhD degree in Recovering and Processing of Natural Earth Resources at the Technical University of Kosice.

Medzinárodné politické vzťahy

Valdaj pandantom Davosu?

V januári očakávame tradičné **rokovanie Svetového ekonomického fóra (SEF) vo švajčiarskom Davose**. Okrem toho, že je to honosné a nie lacné podujatie aj pre vysokých štátnych činiteľov, nieto ešte pre radových, hoci svetoznámych ekonómov a významné osobnosti verejného života. Je to skutočné svetové fórum osobností, na ktorom sa prerokujú kľúčové problémy svetovej ekonomiky a celého ľudstva. Aj najvýznamnejšie mediálne agentúry z celého sveta nepochybne pridávajú alpskému stredisku, ktoré každoročne hostí okolo dvoch tisícok priamych účastníkov rokovaní Fóra, punc špičkovej triedy. V nastupujúcom roku zakladateľ a stály predstaviteľ davoského Fóra Klaus Schwab nastolil snáď jednu z najpálčivejších tém súčasnosti: **nárast priepastných rozdielov v príjmoch jednotlivcov, štátov, regiónov**.

S týmto globálnym trendom má, žiaľ, dostatok neblahých poznatkov aj Slovensko, vstupujúce do tretej dekády svojej samostatnosti. Najmä po zmene spoločenského poriadku v závere roku 1989 a – z celospoločenského hľadiska, hlavne deštruktívnej (sfušovanej) privatizácie, nepripravenosti na liberalizáciu, výpredaju nosných podnikov a bánk zahraničným subjektom. Bude preto zaujímavé sledovať, ako sa k tejto aj k ďalším témam v Davose budú vyjadrovať rôzne skupiny odborníkov, politikov, či predstaviteľov kultúry a spoločenského života.

V týchto súvislostiach sa nám naskytá, či priam nůka príležitosť pripomenúť si stručnú rozpravu na zasadaní Rady SES-NEZES **o desiatom zasadaní Valdajského klubu**. Naša verejnosť je o rokovaníach tohto

klubu informovaná sporadicky. Z našich aj zahraničných zdrojov sme registrovali, že na prvom stretnutí v roku 2004, začali prítomní 30 experti, politológovia a žurnalisti diskusiou na nezvyčajnú tému – *o novej ruskej identite*. A od tej rozpravy pokračujú otvorené rozhovory o kľúčových globálnych i regionálnych problémoch.

Zainteresovanejšie o týchto rokovaníach môže u nás informovať snáď len ex-predseda vlády SR, v súčasnosti advokát *JUDr. Ján Čarnogurský*. Iba on zo Slovenska *bol účastníkom deviatich z celej desiatky rokovaní tohto klubu!* Z jeho stručných záznamov z týchto rokovaní i vystúpení v našich médiách a zo zahraničných, predovšetkým ruských zdrojov, je zrejmé, že bez veľkého šumu a ruchu, ktorý vládne v Davose, sa Valdajský klub zaoberá otázkami globálneho významu, ktoré nekopírujú, skôr sú v inej rovine ako davoské. Z iného uhla pohľadu odhaľujú *príčiny a dôsledky zásadných zmien v postavení a nazeraní na perspektívy jednotlivca, skupín, národov, národných štátov, medzinárodných organizácií*, osobitne transnacionálnych. A dotýkajú sa aj životného prostredia, osvojovania kozmu. Takže *štruktúrou účastníkov a štýlu i záverov rokovaní – z Východných aj Západných aspektov – prinášajú originálne impulzy*. Zaslужujú si preto oveľa hlbšie poznanie. Lebo naznačujú mnohé, čo by mohlo a malo práve v terajšej etape zaujímať i slovenských politikov, národohospodárov a verejných činiteľov.

Je známe, že hlavným stratégom Valdajského klubu je prezident Vladimír Putin. Politik, ktorému sa priznáva, že sa podujal na veľmi náročnú a neistú úlohu záchrany Ruskej federácie na pokraji rozkladu. Podľa niektorých informácií viaceré oblasti, bohaté na prírodné zdroje, pred jeho nástupom už pripravovali vlastnú menu a mali aj vytlačené peniaze. Vo veľkých množstvách to mal byť *uralský frank*. Teda situácia ako pred rozpadom ZSSR. No vďaka novému kurzu riadenia štátu, ktorý sa Putinovi podarilo presadiť, sa Rusko v relatívne krátkom čase pozviechalo a stalo sa prosperujúcou a rešpektovanou mocnosťou. Takou, že sa stáva garantom udržania potrebnej rovnováhy v post krízovej etape svetového vývoja.

Záverečné plenárne rokovanie 10. zasadania Valdajského klubu otvárala aj moderovala hlavná redaktorka novín *Ria Novosti Svetlana Mironjuk*. O. i. uviedla, že jubilejného zasadania Klubu sa zúčastňuje 2000 intelektuálov, politických, spoločenských a duchovných lídrov z vyše 30 štátov z celého sveta. Pokračovali živé diskusie o ruskej identite, globálnych výzvach a problémy identita cez prizmu týchto globálnych výziev.

S. Mironjuk pripomenula, že „Valdaj“ sa stal unikátnym lingvistickým a geografickým pojmom. Lebo za 10 rokov „Valdaj“ bol v Paríži, bol aj Pekingský „Valdaj“, bol Blízkovýchodný aj Washingtonský „Valdaj“. (Hodno si pripomenúť, že toto miesto nebolo vybrané náhodne. Je to historicky významné miesto zrodu prvej ruskej štátnosti. Do určitej miery obdoba nášho Samovho kráľovstva, neskôr Nitry a Devína.)

Na snímke zľava: hlavná redaktorka Ria Novosti Svetlana Mironjuk, bývalý minister obrany Nemeckej spolkovej republiky Volker Ruehe, bývalý premiér Francúzska Francois Fillon, Vladimir Putin, Romano Prodi, a prezident Centra pre národné záležitosti USA Dimitri Simes.

Počas doterajšieho pôsobenia sa na podujatiach klubu zúčastnilo 600 predstaviteľov medzinárodného vedeckého spoločenstva zo 48 štátov sveta. 70 experti sú stálymi členmi klubu. Sú to predstavitelia svetovej intelektuálnej elity, najvýznamnejších svetových univerzít – Harvardskej, Kolumbijskej, Johnstonskej, Stanfordskej, Londýnskej, Káhrskej, Teheránskej, Východočínskej, Tokijskej, Tel-Avivskej, Messinskej, Londýnskej ekonomickej univerzity, MGIMO, Vysokej školy ekonomickej, Sorbony a mnohých ďalších.

„Valdaj“ začal pred 4 rokmi s prípravami a pravidelným vydávaním správ klubu. Od roku 2009 sa uskutočnilo 19 regionálnych konferencií „Valdaja“ na ktorých boli prerokované také tematické smery, ako sú vzťahy s európskymi štátmi, so štátmi Ázie, Blízkeho východu, so Spojenými štátmi Ameriky. O otázkach obrany a bezpečnosti. Za posledné štyri roky bolo publikovaných 13 analytických štúdií, uskutočnené 4 výskumné medzinárodné expertné stanoviská o Rusku „Index rozvoja Ruska“. V roku 2011 bol vytvorený *Fond „Valdaj“ klubu*. Jeho poslaním je *podpora aplikovaného výskumu a grantov Valdajského klubu*.

Osobitnú pozornosť prítomných na 10. Valdajskom rokovaní klubu a svetovej verejnosti vzbudil hlbokomyseľný referát prezidenta Ruskej federácie Vladimíra Vladimiroviča Putina a následná rozprava s účastníkmi 10. zasadania klubu.

V úvode vysoko ocenil účasť vyše dvoch stoviek ruských a zahraničných politikov, spoločenských, duchovných lídrov, filozofov, pracovníkov kultúry, ľudí nezriedka s veľmi rôznorodými, často protirečivými názormi a svojimi originálnymi hľadiskami. Zo širokého spektra jeho štátnicky zameraného, no prístupnou formou i širokej verejnosti zreteľne ladeného súboru myšlienok sa v tomto príspevku možno obmedziť len na niektoré z nich.

Kľúčovou bola otázka nevyhnutnosti „**hľadania novej stratégie a zachovania svojej identity**“ v kardinálne

meniacom sa svete“. Lebo stále hlasnejšie sa u Rusov a celom spoločenstve ozýva: „kto vlastne sme?“, „kým chceme byť?“. A cieľom valdajských stretnutí je poznať názory ich účastníkov na tú neľahkú otázku a nadväzovať vzťahy s tými štátmi, ktoré účastníci rokovania predstavujú. Jednoznačne bolo pritom zdôraznené „Náš postup vpred je nemožný bez duchovného, kultúrneho, národného sebaurčenia, lebo ináč nebudeme spôsobilí byť úspešní v podmienkach globálnej konkurencie voči vonkajším aj vnútorným výzvam.“ A ako to chce Rusko dosiahnuť. „Predovšetkým vzdelanie, tvoriví, fyzicky a duchovne zdraví ľudia, nie prírodné zdroje a jadrové zbrane, budú hlavnou silou Ruska v tomto i v budúcich storočiach.“

Ide teda o podstatne odlišnú stratégiu od tej euroatlantickej, ktorej cieľom je svetovláda a nanucovanie svojich vzorcov správania sa ostatným častiam sveta v záujme vlastných cieľov a jednostranných výhod.

Tento bohatý zdroj štátnických strategických inšpirácií je hodný na seriózne štúdium. Nie na kopírovanie. Ale s ohľadom na naše odlišné podmienky, históriu, ľudské zdroje, ekonomický potenciál, geoeconomické pozície a dlhodobé ciele, na zužitkovanie pri komparácii a nastoľovaní variantných riešení a stanovení limitov, ktoré ani pri tvrdých globalizačných a iných tlakoch nebude ani jednej vládnucej garnitúre, dovolené prekročiť bez kategorických postihov jej predstaviteľov.

Jednoznačne dal najavo, že štát je povinný akceptovať i hlasy opozície s vlastnou ideológiou, no nenarúšajúcimi meradlami trvalých hodnôt masovokomunikačnými prostriedkami, dokonca zahraničnými. *Štát bude dôverovať mimovládny aktivistom i štruktúram, no musí vedieť komu dôverovať. Je to absolútne normálna svetová prax.* Práve preto Rusko prijalo **nové zákony, ktoré zvyšujú priehľadnosť pôsobnosti mimovládnych organizácií.**

Prirodzene, Putin sa nevyhol problematike veľkých zmien, ktoré my nazývame neoregionalizáciou. Zdôraznil, že „21. storočie je storočím veľkých zmien, epochou formovania mohutných geopolitických kontinentovfinančno-ekonomických, kultúrnych, civilizačných, vojensko-politických... Budúci **Euroázijský ekonomický zväz** – je projektom zachovania identity národov, historického euroázijského priestoru v novom storočí a v novom svete.“ Je to v postate východisko a šanca, aby sa národy v tomto priestore nestali perifériou Európy ani Ázie.

K ďalším problémovým okruhom, ktoré prezident Putin predniesol a o ktorých diskutoval s účastníkmi 10. Valdaja sa vrátíme v Niektorom z ďalších čísel SILOČIAR.

Výsledky aktivít ruského prezidenta nezostali bez odozvy svetového spoločenstva.

Prezident Ruskej federácie Vladimír Putin sa stal najvýznamnejšou osobnosťou roka 2013 v medzinárodných vzťahoch.

Za svoje výrazne prínosné rozhodnutia na prospech svetového mieru (Líbya, Irán, no najmä Sýria a najnovšie i Ukrajina), ochranu trvalých hodnôt ľudstva – ochranu rodiny, národnej kultúry, podporu vzájomnej dôvery medzi národmi (vystúpenia na Valdajskom klube a i.) získal cenu vplyvných britských novín Times **“International Person of the Year”** za rok 2013. (*British newspaper* The Times has named President Vladimir Putin its "International Person of the Year" for 2013).

Nás, ktorí v rámci výskumného programu MŠK SR VEGA *“Neoregionalizácia svetovej ekonomiky a spoločnosti”* sledujeme nielen krátkodobé tendencie koncentrácie ekonomickej a spoločenskej moci z hľadiska globálnych regiónov, ale predovšetkým dlhodobé tendencie, vedie tá skutočnosť, že, *spolu s ruským prezidentom V. Putinom utvárajú americký prezident B. Obama a čínsky prezident Chu Ťin-tcha prvú trojicu svetových top predstaviteľov*, k hlbšiemu zamysleniu.

Lebo, všetci si uvedomujeme, že trvale existujú odlišné, často protichodné záujmy týchto veľmocí a ich spojencov, sporné i konfliktné oblasti a zložité rokovania. A, napriek tomu, aj rešpektovania hodný - 93 ročný americký magazín **FORBES** - aj ďalšie inštitúcie uznávajú aktuálnu silu argumentácií a *hlavne činov V. Putina pre zachovanie mieru* (Líbya, Egypt, Sýria, Ukrajina). Aj na *prospech svetovej ekonomiky* – stanoviska Ruska v rámci G-20 a iných medzinárodných organizácií po vypuknutí globálnej krízy. Vďaka týmto konštruktívnym postojom a činom bol *ruský prezident vyhlásený za prvú osobnosť sveta v medzinárodných vzťahoch v roku 2013*.

To nás vedie k záveru, že napriek mnohým rozporným postojom máme pred očami závažný, zriedkavý, no všeobecne prospešný jav. Je ním **vysoký stupeň**

vzájomného rešpektu predstaviteľov superveľmocí.

Bez preceňovania aktuálneho stavu vo vzájomných vzťahoch svetových superveľmocí treba priznať nezanedbateľnú cenu rešpektu a istež veľkorysosti Američanov, Číňanov i svetových inštitúcií a médií, že dokázali bez nálepiek o hrozbe, zaostalosti atď. priznať prínos svetového významu prezidentovi Ruskej federácie Vladimírovi Putinovi. To je dobrý signál toho, že už **zrejmá multipolarita v medzinárodných vzťahoch** môže prispieť k urýchleniu eliminácie dôsledkov globálnej krízy, najmä však rovnovážnejšiemu vývoju v príjmoch, zlepšeniu života nízkopríjmových skupín obyvateľstva a mierovému riešeniu konfliktov vo svete.

Možno naši kувici nebudú v týchto myšlienkach vidieť ich hlboký zmysel a dosah. Pochopiť dlhoročnú snahu ruského lídra vyjadriť ich pred celým svetom nie v staromilských, spomienkových súvislostiach s dávnominulou i nedávnou historickou etapou Ruska, to dokáže len skutočný vlastenec, štátnik svetového rangu . Ktorý sa nezníži do polohy lacných prísluboch svetlých zajtrajškov svojmu národu a svetu. Zreteľne vyjadril podstatu ruskej identity, a snahu vlasti stať sa baštou každého člena Ruska, ktorého budúcnosť má spočívať nie na prírodných zdrojoch a jadrových zbraniach, ale na vzdelaní, tvorivých, fyzicky a duchovne zdravých ľuďoch, lebo takí budú hlavnou silou Ruska v tomto i budúcich storočiach. Tým si získal obdiv a podporu aj v množstve štátov Západu. A to je dobrá správa a nádej pre svetové spoločenstvo.

Ing. Ladislav Lysák, Dr.Sc.

